

Economia. Pobresa.

Evolució recent de la distribució territorial de la Renda Familiar Disponibile Bruta (RFDB) als barris de Barcelona.

v.20150330.1800

Economia. Pobresa.

Evolució recent de la distribució territorial de la Renda Familiar Disponible Bruta (RFDB) als barris de Barcelona.

Data: 28 de Febrer del 2015.

Versió: 30 de Març del 2015.

Aquest informe ha estat desenvolupat pel *Grup d'Anàlisi de Dades de Barcelona En Comú*.

Des del *Grup d'Anàlisi de Dades* creiem que tota persona ha de ser lliure de reproduir, millorar i supervisar tot tipus de conclusió basada en l'anàlisi de dades quantitatives i per aquesta raó optem per distribuir el nostre material sota una llicència de *copyleft*. La llicència que dona cobertura a l'informe és una llicència Creative Commons (CC) del tipus BY-SA. La democràcia comença en la transparència, també a nivell metodològic, i per aquesta raó t'encoratgem a copiar, difondre i enriquir la informació present en aquest treball, sense importar si tu obtindràs un benefici econòmic o no a l'hora de fer-ho, l'únic que et demanem es que també facis ús d'una llicència CC-BY-SA. Aquesta llicència implica la correcta citació i enllaç a la font i autor del contingut utilitzat. Si no vols acollir-te a aquesta llicència i vols fer-ne un ús directa o indirectament comercial, si us plau posa't en contacte amb nosaltres per que te n'autoritzem l'ús.

Grup d'Anàlisi de Dades
analisi.guanyem@gmail.com

Grup d'Anàlisi de Dades de Barcelona En Comú, 2015.

© Aquesta obra està subjecta a la llicència de Reconeixement-CompartirIgual 4.0 Internacional Creative Commons. Per veure una còpia de la llicència, visiteu <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/>.

Evolució recent de la distribució territorial de la Renda Familiar Disponible Bruta (RFDB) als barris de Barcelona.

A Barcelona la pobresa va per barris. Amb aquest informe pretenem generar una mica de llum sobre la distribució desigual de la renda en els barris de la ciutat. També volem avaluar si els darrers anys s'ha fet el necessari per disminuir aquestes desigualtats o, pel contrari, han continuat augmentant.

30 de Març de 2015.

Introducció

Barcelona és una ciutat amb un nivell econòmic, en general, elevat en comparació amb la immensa majoria d'habitants del món. Segons estimacions de l'Ajuntament de Barcelona, la Renda Familiar Disponible per capita al 2013 (última estimació disponible) va ser de 18.757 € [1]. Tot i això, aquesta dada és només una mitjana i, per tant, amaga les desigualtats existents entre els enclavaments de la ciutat on els ciutadans disposen de rendes econòmiques més altes i on les tenen més baixes. Al mateix temps, tampoc ens permet saber si aquestes desigualtats estan augmentant o, pel contrari, es redueixen. Conèixer l'evolució de la renda familiar disponible en cadascun dels barris és una tasca imprescindible per construir la nostra Barcelona; una *Barcelona En Comú* on aquestes disparitats econòmiques entre barris no només deixin d'augmentar sinó que tendeixin a disminuir.

Des de fa 6 anys, l'Ajuntament de Barcelona publica un estudi anual sobre la distribució de la renda familiar a nivell de barris [2]. Aquest informe es basa en un índex que s'ha creat ad hoc pel propi Ajuntament i que pretén mesurar la distribució de la renda dins de la ciutat. L'índex parteix del valor de Renda Familiar Disponible Bruta (RFDB) per la ciutat de Barcelona que publica periòdicament l'Institut d'Estadística de Catalunya (Idescat). L'últim valor disponible és del 2010 [3] i, per tant, els valors utilitzats per anys posteriors són també estimacions pròpies de l'Ajuntament.

Aquest índex utilitzat per part de l'Ajuntament no és pròpiament una mesura de renda dels habitants dels diferents barris de la ciutat, sinó més aviat una estimació indirecta de la capacitat econòmica mitjana dels habitants de cadascun d'aquests barris en relació a la

mitjana de la ciutat. Així, tots els anys l'Ajuntament fixa el valor de l'índex de renda per capita (RFDBpc) pel conjunt de Barcelona com a 100 (independentment de les pujades o baixades de renda que hi puguin haver entre els anys). Després es realitza una projecció territorial seguint uns "indicadors de consum" que ponderen aquesta mitjana inicial (100) per a cadascun dels barris de la ciutat, obtenint així una estimació de la distribució d'aquesta renda.

Els cinc "indicadors de consum" escollits per realitzar la projecció són: 1- taxa de titulats (diplomats, titulats superiors i doctorats de 25 anys i més sobre el total de població de 25 anys i més), 2- taxa d'atur (població en atur sobre el total de població activa), 3- turismes per cada 1000 habitants (només turismes en els que els titulars siguin persones físiques), 4- turismes nous d'alta potència fiscal sobre total de turismes nous (de més de 16 cavalls fiscals i menys de dos anys d'antiguitat sobre el total de turismes de menys de dos anys d'antiguitat, agafant també només turismes amb titulars que siguin persones físiques), i 5- preus dels habitatges de segona mà (preu unitari en euros) [4]. Aquestes 5 variables específiques de cada barri modifiquen la mitjana del conjunt (100) seguint una ponderació del 17,5%, 17,5%, 15%, 15% i 35% respectivament.

Aquest mètode de càlcul parteix de la hipòtesi de que hi ha una relació entre la RFDB ("ingressos per ser destinats a consum o estalvi", segons al definició de l'Idescat) i els indicadors de consum seleccionats. No se'ns escapa que aquesta aproximació deixa de costat tota la part de les rendes dedicades a l'estalvi, que acostuma a estar més associada a persones de rendes familiars més elevades. És evident que una possible conseqüència d'aquesta metodologia podria ser una subestimació considerable de les diferències reals entre barris, que serien més grans de les que l'indicador territorial reflecteix.

A més, durant els darrers anys les variables escollides per fer la ponderació han sofert alguns canvis: en el 2012 es va deixar d'utilitzar la taxa censal d'atur per començar a utilitzar un quocient entre els aturats i la població en edat de treballar; i en el 2013 els preus del mercat immobiliari ja no provenien de l'Institut d'Estudis Fiscals sinó del portal immobiliari Idealista; al mateix temps també es van produir canvis en el fitxer municipal de vehicles (segons l'Ajuntament, per eliminació d'alguns vehicles catalogats com *obsolets* o *domiciliats fora de Barcelona*) [1].

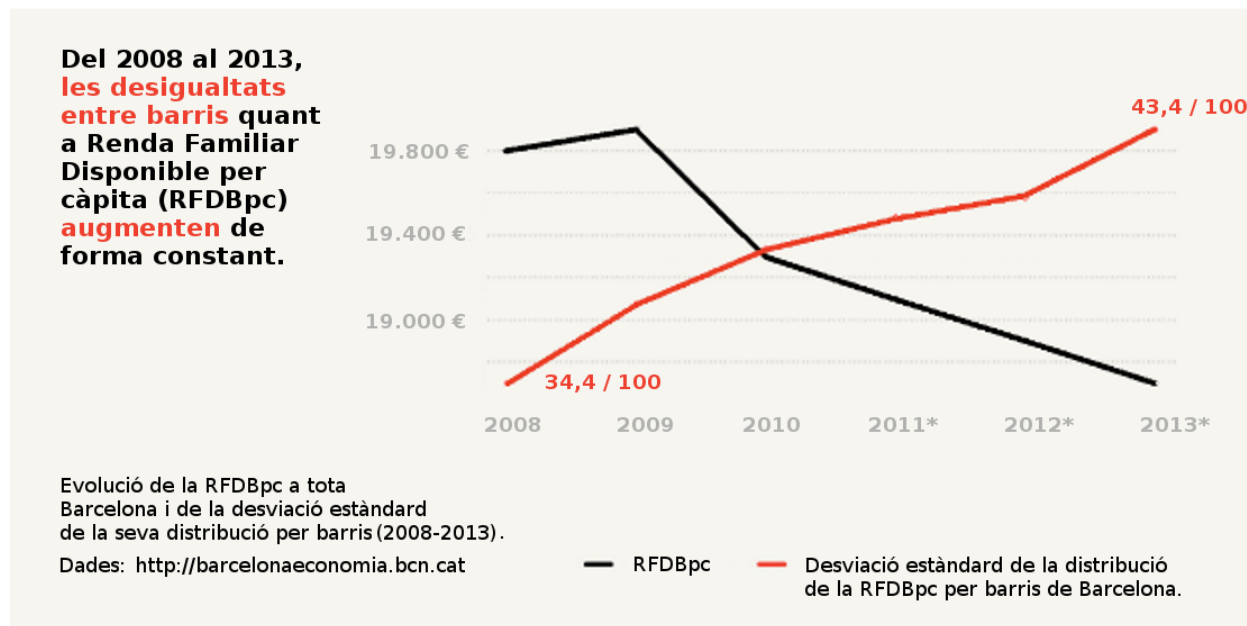
Tot i que les dades disponibles tenen molts inconvenients i limitacions, des del *Grup d'Anàlisi de Dades de Barcelona En Comú* hem decidit utilitzar l'índex de l'Ajuntament per tractar-se, des de l'inici de la seva creació, de l'habitual i únic índex de referència per estudiar la distribució de la renda a nivell municipal.

Resultats

Segons estimacions realitzades per l'Ajuntament, del 2008 al 2013 la Renda Familiar Disponible Bruta per càpita (RFDBpc) al conjunt de la ciutat hauria disminuït significativament. Només del 2008 al 2009 s'hauria donat un lleuger augment de la renda de no més de 100 euros per càpita. La pèrdua d'ingressos, destinats al consum o a l'estalvi, per a tot el període seria de més de 1000 euros per càpita.

Aquesta pèrdua de capacitat econòmica és una mitjana per al conjunt d'habitants de Barcelona. Per veure si la pèrdua de rendes s'ha produït de forma homogènia a tot el territori hem estudiat, mitjançant la desviació estàndard, la **progressió de la dispersió** de la distribució de la RFDB per barris. Així, si al 2008 la renda mitjana per càpita dels barris es desviava en promig 34,4 punts percentuals, per sobre o per sota, respecte a la mitjana de la ciutat, en el 2013 ho feia en un 43,4% (veure gràfic 1). Aquest augment en la dispersió de les dades ens indica que les diferències entre els barris, lluny de disminuir, s'han incrementat amb força.

Gràfic 1.

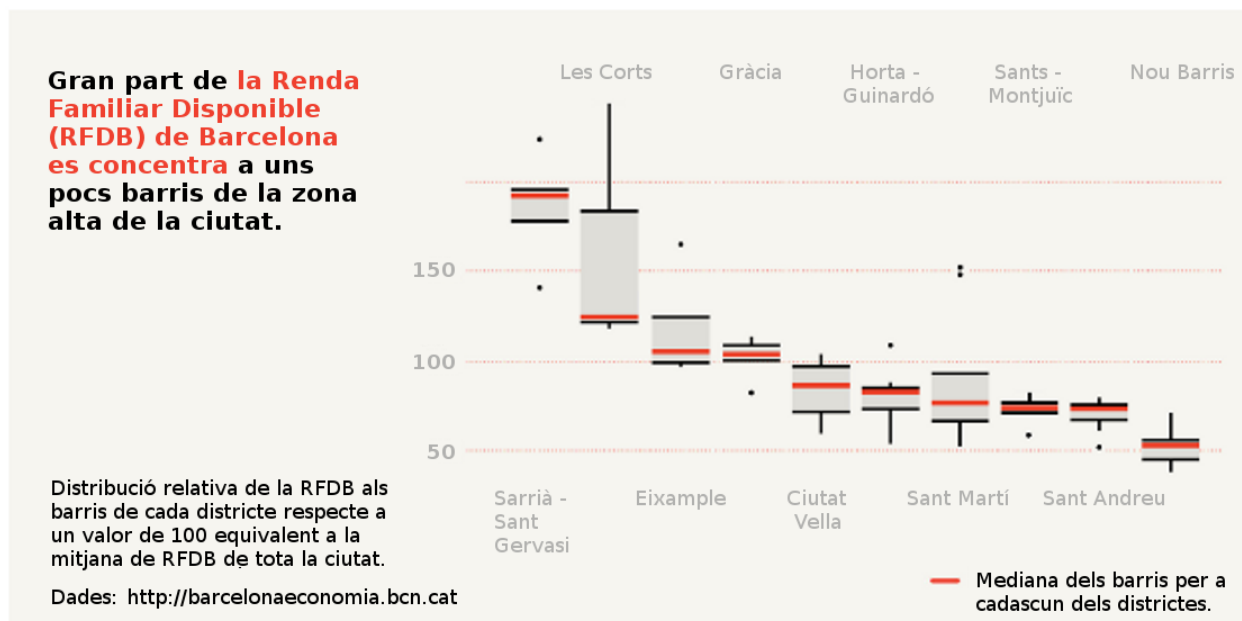
Distribució de la RFDB al llarg dels barris dels diferents districtes. Quins barris concentren les rendes altes de la ciutat?

A nivell dels deu districtes de la ciutat, només Sarrià - Sant Gervasi i Les Corts tenen tots els seus barris per sobre de la mitjana de la ciutat (gràfic 2; [diagrama de caixes](#)). La renda disponible a aquests districtes és molt més elevada que a la resta de la ciutat, tot i que

tampoc s'ha d'oblidar que aquests districtes són heterogenis i tenen desigualtats internes. Les Corts és de fet el districte on es presenten les diferències entre barris més grans, amb valors que van des de 243,9 a Pedralbes als 118,7 de La Maternitat i Sant Ramon (desviació estàndard de 70,59). Si a sobre tenim en compte que a Pedralbes no viu ni el 15% dels habitants del districte de Les Corts (11670 persones per les 81610 de tot el districte), veurem que l'acumulació de renda disponible a Barcelona és, per norma general, cosa de ben pocs.

Darrera d'aquests dos districtes tenim l'Eixample i Gràcia. En aquest cas, tots dos presenten una mediana de renda disponible per barris molt lleugerament per sobre de la mitjana de la ciutat. En el cas de Gràcia aquesta és de 103,9 (tan sols 3,9 punts per sobre de la mitjana) i a l'Eixample no arriba al 105,6. Cal destacar que a Gràcia la dispersió (desviació estàndard) de la RFDB en els seus barris és de 11,73, sent per tant un districte bastant homogeni i amb poques diferències entre barris. A l'Eixample, aquesta dispersió arriba al 26,15, que tot i no ser com la de Gràcia continua sent bastant més petita que els 70,59 senyalats anteriorment per a Les Corts. En qualsevol cas, amb barris molt propers a la mitjana de la ciutat, ni Gràcia ni l'Eixample semblen ser uns grans *aportadors* nets a les desigualtats registrades entre els barris de la ciutat.

Gràfic 2.

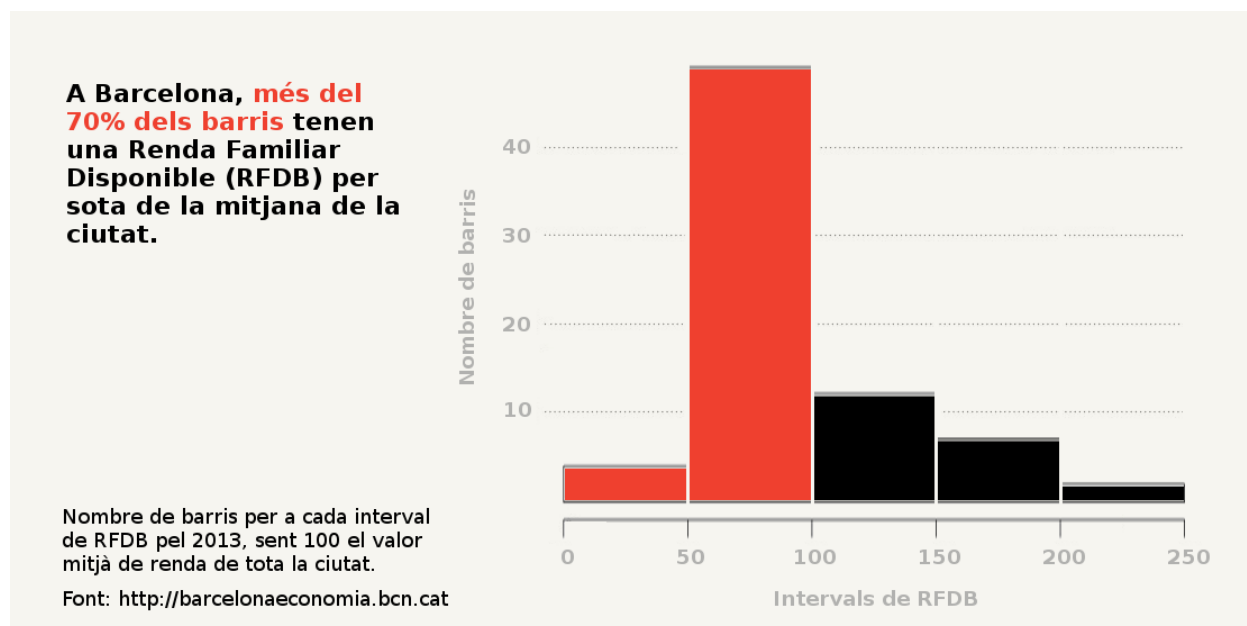

Per als sis districtes restants (Ciutat Vella, Horta - Guinardó, Sant Martí, Sants - Montjuïc, Sant Andreu i Nou Barris), la mediana de la renda familiar disponible registrada en els seus barris no arriba al 100. De fet, dels 53 barris que formen part d'aquests districtes, només quatre estan per sobre de la mitjana de la ciutat: la Vila Olímpica i Diagonal Mar (amb uns índexs de 151,6 i 150,1), la Font d'en Fargas (108,6) i el Barri Gòtic (103,6). En els 49 barris restants viu pràcticament el 60% de les persones que habiten la ciutat (950.762 de 1.613.392 habitants). Si li sumem els barris de l'Eixample i de Gràcia que també estan per

sota de la mitjana, arribem a la conclusió que el 65% de la gent de Barcelona viu en barris (52 de 73, el 70% -gràfic 3-) tenen una RFDB per sota de la mitjana de la ciutat; i que només el 35% viu amb barris amb més renda.

Tant Ciutat Vella com Horta - Guinardó presenten uns índexs de distribució de la RFDB prou similars. La mediana registrada pels barris d'aquests districtes és respectivament de 86,65 i de 83,1 (13,35 i 16,9 punts per sota de la mitjana de la ciutat). A Ciutat Vella destaca el barri del Raval, amb un índex proper a 60 (40 punts per sota de la mitjana!). Per la seva part, el Carmel, a Horta - Guinardó, presenta també un índex de 58,5. És important destacar que sis anys abans, al 2008, aquest barri presentava un índex de distribució de la RFDB del 69,3 (més de 10 punts superior).

Gràfic 3.

A la cua dels districtes amb barris amb menys RFDB trobem Sant Martí, Sants - Montjuïc i Sant Andreu. Tots tres presenten medianes de rendes familiars disponibles bastant similars, anant del 76,7 de Sant Martí fins el 73,7 de Sant Andreu. Entre els seus barris més desfavorits, no arribant a índexs de 60 sobre 100, apareixen la Marina del Prat Vermell (59,1), la Verneda i la Pau (56,1), la Trinitat Vella (53,5) i el Besòs (53). Cal també destacar que, en aquests tres districtes, els valors obtinguts pels diferents barris estan força agrupats (poques diferències entre barris). Aquest efecte és fàcilment observable tant a Sants - Montjuïc com a Sant Andreu, on en cap cas trobem efectes *distorsionadors* com els produïts per la presència de la Vila Olímpica i Diagonal Mar al districte de Sant Martí.

Per últim, Nou Barris és el districte de la ciutat on els seus habitants més pateixen les desigualtats. De tretze barris que componen el districte, només dos disposen d'un índex de renda familiar disponible per sobre no ja de 100, sinó de 60: Porta (61,3) i Vilapicina i la Torre

Llobeta (71,1). Al 2008, el nombre de barris d'aquest districte que estaven per sobre de 60 era de 9. De fet, i com a mostra de l'augment de les desigualtats a la ciutat, en només 6 anys l'índex de la RFDB al districte de Nou Barris ha passat del 62,1 (2008) al 53,1 (2013; darrera estimació disponible). La desviació estàndard de només 8,8 també confirma que l'efecte de la desigualtat no es concentra en uns pocs barris, sinó que s'estén de forma generalitzada per tot el districte.

Tenint en compte que aquest índex es calcula a partir de considerar la mitjana de la ciutat de Barcelona per a tots els anys com a 100 (independentment de la renda familiar disponible per cada any), i que al 2008 aquesta renda mitjana de tota la ciutat era de 19.800 euros (pels menys de 18.800 € estimats pel 2013 [1]), aquest augment de les desigualtats i pèrdua de rendes familiars en el districte de Nou Barris és encara més dramàtic del que mostra l'índex utilitzat.

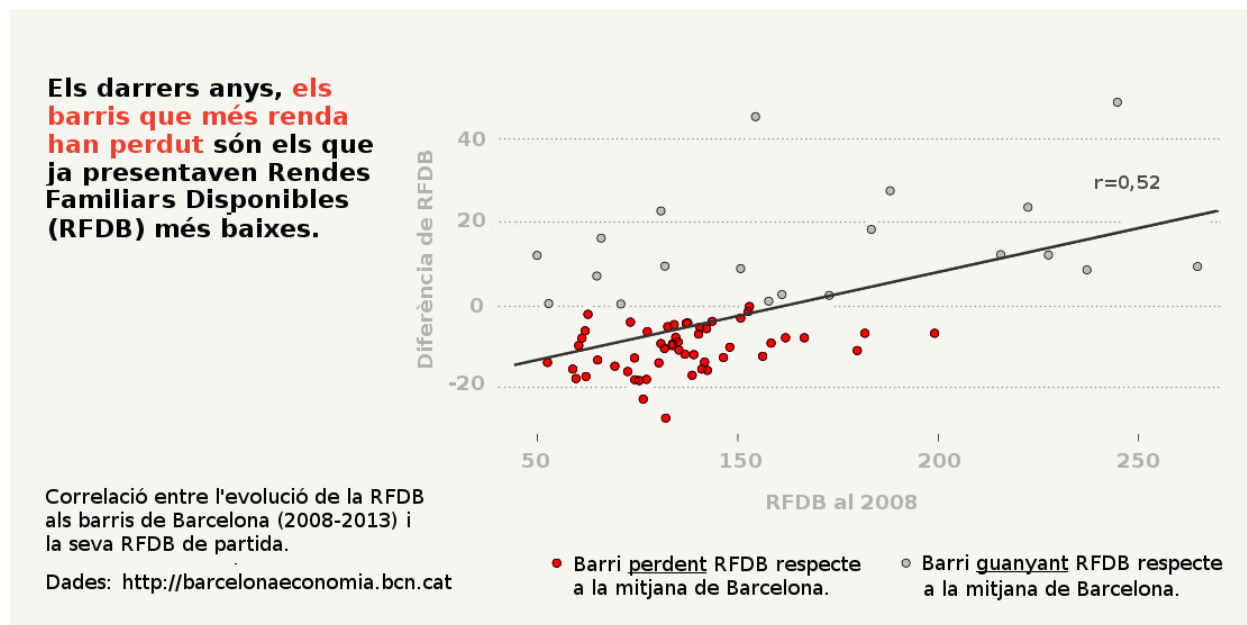
Evolució de la distribució de la RFDB als barris de la ciutat. Són els barris amb les rendes inicialment més baixes els que més s'han empobrit?

L'estudi de la desviació estàndard de les rendes mitjanes estimades pels barris de la ciutat mostrava un augment constant de les desigualtats durant tota la sèrie d'anys disponibles. En altres paraules, "la pobresa va per barris": la disminució de rendes no ha afectat a tothom per igual i no s'ha produït, ni molt menys, un procés de confluència.

La forma més clara de demostrar l'augment de les desigualtats és comparant la variació de la renda relativa en el període estudiat per a cadascun dels barris amb la situació inicial d'aquests barris (gràfic 4). Si tothom hagués perdut renda exactament en la mateixa proporció (si les desigualtats entre barris, en el nostre cas, no haguessin augmentat), trobaríem que els punts que representen cadascun dels barris formarien en una recta totalment horitzontal (sense pendent; amb la mateixa variació durant el període tot i tenir valors inicials diferents). En canvi, en un procés de confluència (amb una evolució en la qual es protegissin més les rendes dels més desfavorits; no sent aquestes rendes les que pateixen les baixades més fortes) la línia apareixeria inclinada però amb una pendent totalment contrària a la actual (les variacions més negatives es produirien en els barris on inicialment hi havia rendes disponibles més altes; correlació en sentit negatiu entre les dues variables). I què és el que realment trobem?

L'estudi de la relació entre la pèrdua de RFDB i la renda disponible al principi del període posa en evidència que els barris que més renda han perdut són en general els que inicialment tenien menys renda disponible. Amb una correlació estadística positiva del 0,52, no hi ha cap dubte que la pèrdua de renda mitjana dels darrers anys a Barcelona es dona per un augment de les desigualtats basat en l'empobriment dels barris ja de per sí més pobres (gràfic 4).

Gràfic 4.

Conclusions

Durant el període 2008-2013, la Renda Familiar Disponible Bruta per càpita (RFDBpc) a la ciutat de Barcelona ha disminuït considerablement, passant dels 19.800 euros del principi del període als poc menys de 18.800 euros del 2013 (últim any amb estimació disponible). Al mateix temps, les desigualtats quant a la distribució de la riquesa no han deixat d'augmentar. L'increment més gran en els anys de contracció de la RFDBpc es donà l'any 2013. Com ja hem comentat, aquest increment de les desigualtats és degut a una pèrdua de la Renda Familiar Disponible Bruta (RFDB) en els barris que ja tenien, de partida, rendes més baixes.

Així doncs, les rendes disponibles de la ciutat cada vegada s'acumulen més en uns pocs barris. Durant tot el període, el 72,6% dels barris de la ciutat (53 de 73) han perdut RFDB respecte a la mitjana anual del conjunt de Barcelona. Aquest 72,6% dels barris acumula pràcticament el 75% de la població.

Per l'any 2013 (últim any amb dades disponibles), els districtes Sarrià - Sant Gervasi i Les Corts són els únics dos districtes sense cap barri per sota de la RFDB mitjana del conjunt de la ciutat. Per contra, dels vuit districtes restants, els sis darrers (Ciutat Vella, Horta - Guinardó, Sant Martí, Sants - Montjuïc, Sant Andreu i Nou Barris) només presenten quatre barris amb RFDB per sobre de la mitjana de la ciutat. Aquests resultats són una mostra de la

gran concentració de rendes familiars disponibles molt elevades en pocs barris de la zona alta de la ciutat. Així, el 65% dels habitants de Barcelona viuen en barris on la renda familiar disponible està per sota de la mitjana de la ciutat, sent només el 35% els que viuen en barris amb RFDB per sobre.

Els índex de distribució de la RFDB més baixos els trobem a alguns barris del districte de Nou Barris com la Trinitat Nova (38,5), Vallbona (41,7) o Ciutat Meridiana (43,2). Si utilitzéssim l'índex de RFDB per ponderar l'estimació de la RFDBpc de tota Barcelona i fer una estimació dels diners disponibles pel consum-estalvi per a cada barri veuríem que la gent d'aquests barris disposarien, de mitjana de 7.220 a 8.100 euros l'any. Aquests números contrasten amb els 45.750 euros que es registrarien per Pedralbes (6,3 vegades més) o els 42.015 euros de les Tres Torres (5,8 vegades més).

La metodologia utilitzada per l'Ajuntament ens fa sospitar que les diferències trobades en aquesta anàlisi són possiblement més grans de les que mostra l'índex. Tot i això, les enormes desigualtats detectades entre barris haurien de servir per a que des de l'Ajuntament i les autoritats competents s'invertís gran part de la despesa anual a corregir aquestes diferències en els barris més empobrits, ja que la situació reflectida en les seves estimacions és ja prou crítica. La *Barcelona En Comú* que volem construir no pot permetre les situacions, tant personals com familiars, que ja s'estan donant a diferents punts de tots els districtes i, predominantment, en els barris on les rendes familiars disponibles són, de mitjana, molt més baixes que a la resta.

[1]: "Distribució territorial de la Renda Familiar Disponible per càpita a Barcelona (2013)".
http://barcelonaeconomia.bcn.cat/sites/default/files/RFD%202013_bcn.pdf (accés 28/02/15).

[2]: "Distribució Territorial de la Renda Familiar Disponible per càpita a Barcelona".
<http://barcelonaeconomia.bcn.cat/ca/renda-familiar/renda-familiar/distribucio-territorial-de-la-renda-familiar-disponible-capita> (accés 01/03/15).

[3]: "Renda familiar disponible bruta (RFDB). Base 2008. Barcelona. Sèrie temporal".
<http://www.idescat.cat/territ/BasicTerr?TC=5&V0=1&V1=08019&V3=5501&V4=5502&ALLINF O=TRUE&PARENT=100&CTX=B> (accés 01/03/15).

[4]: "Distribució territorial de la renda familiar a Barcelona (2000-2005)".
<http://www.bcn.cat/publicacions/pdf/rfd.pdf> (accés 01/03/15).